

TEKST

Gerard de Laak Sportvisserij Nederland
Niels Breve Sportvisserij Nederland
Bram Houben, Ark Natuurontwikkeling

ILLUSTRATIES

Scisetti Alfio, Rheinischer Fischereiverband
en Ernst Schrijver

Kansen voor de elft

Op 1 juni dit jaar werden voor het eerst in de historie elftenlarven losgelaten in Nederland. De visjes kregen hun vrijheid bij de Waalbrug in Nijmegen. Deze uitzetting is een initiatief van de Groen Blauwe Rijn Alliantie (GBRA) en werd onder meer uitgevoerd door ARK Natuurontwikkeling en Sportvisserij Nederland.

In sommige landen is elft nog steeds een consumptievvis, die vaak gedroogd wordt gegeten.

De elft (*Alosa alosa*) is één van de zestien trekvissoorten uit het stroomgebied van de Rijn die migreert tussen zoet en zout water. Deze haringachtige leeft namelijk in het zoute water, maar plant zich in zoet water voort. In het Duits wordt deze trekvis 'Maifisch' genoemd omdat hij paait in mei. De elft is tegenwoordig een zeldzame trekvis die langzaam weer terugkeert in de Rijn. Dit is voor een belangrijk deel het resultaat van een succesvol herintroductieprogramma van Landesamt für Natur, Umwelt und Verbraucherschutz NordRhein Westfalen (LANUV NRW) en sinds 2016 het Rheinischer Fischereiverband 1880 e.V. In Duitsland worden sinds 2008 zo'n 0,2 tot 1,5 miljoen elftenlarven uitgezet in het

Duitse deel van de Rijn. Dit project was van oorsprong een EU Life en EU Life+ project, maar krijgt sinds 2016 financiering van de projectpartners, waaronder LANUV en Sportvisserij Nederland. De larfjes worden elk jaar in juni geleverd door het Franse MIGADO (MIGrateurs GARonne DOrdogne) en zijn afkomstig uit de rivier de Dordogne. Het is moeilijk voor te stellen dat deze vissoort ooit massaal onze rivieren opzwom. Net als de zalm en de steur was de elft een economisch belangrijke consumptievvis die intensief commercieel werd bevestigd in de Biesbosch tot 1920. ▶

GBRA-project

De uitzet in Nijmegen is onderdeel van het Europese Interreg-project Groen Blauwe Rijn Alliantie (GBRA) waarin tien Duitse en Nederlandse partners samenwerken. Dit project richt zich op het belang van vrij stromende rivieren en verbindingen voor trekvisserij als elft, zalm, paling, houting, fint en steur. De afgelopen jaren hebben diverse organisaties, waaronder Sportvisserij Nederland, Rijkswaterstaat Oost Nederland, Bezirksregierung Düsseldorf, ARK Natuurontwikkeling en De Bastei uit Nijmegen, de handen ineengeslagen op het gebied van water en natuur in de Rijnvallei tussen Nijmegen en Düsseldorf. De focus ligt zowel op kennisontwikkeling rond de inrichting van uiterwaarden als het ontwikkelen van ecologische verbindingen voor otters en trekvisserij. In het kader van het GBRA zijn inmiddels de belangrijkste opgroeigebieden, het potentiële voedselaanbod ter plaatse en de invloed van scheepvaart voor de steur in kaart gebracht. Een ander belangrijk onderdeel van het GBRA is tenslotte de versterking van de professionele netwerken, communicatie en educatie. De tien GBRA-partners blijven in de toekomst samenwerken met de andere lidstaten in het stroomgebied van de Rijn.

Alosa project

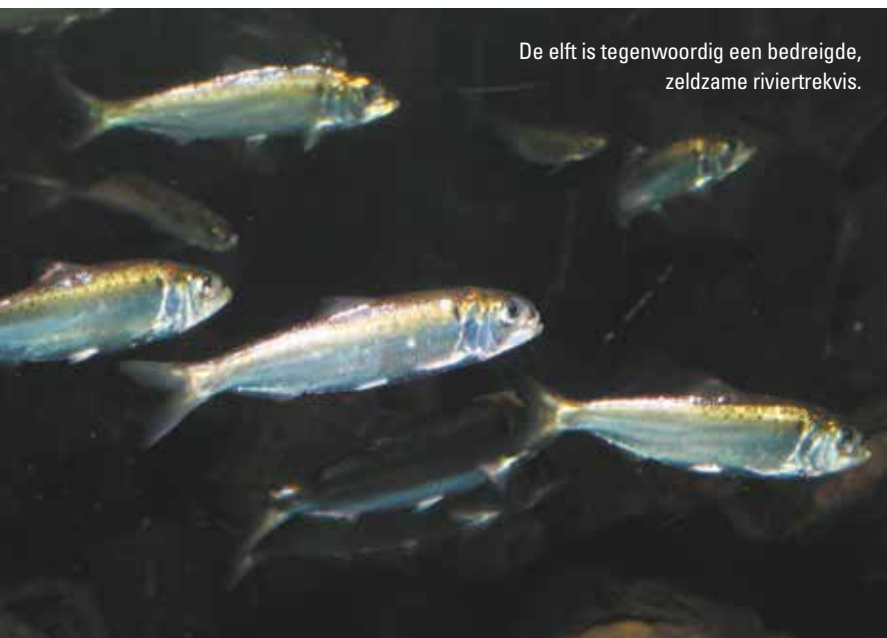
De elft behoort tot de familie van de haringachtigen (*Clupeidae*). Deze trekvis kan ruim 70 centimeter lang worden en is nauw verwant aan de iets kleinere fint (*Alosa fallax*), die ook in Nederland voorkomt. Zoals hierboven vermeld trekken volwassen elften in april en mei voor de paai de rivieren op. In de Rijn bevonden de paaigebieden zich in het gebied boven Düsseldorf. De larven groeien op in de rivier, trekken in de zomer en herfst langzaam naar brakwatergebieden en zwemmen dan naar de zee. De volwassen dieren keren na drie tot vijf jaar terug naar hun geboorterivier. Vroeger kwam de elft langs de hele West-Europese kust voor en leefden ook in Noord-Afrika en het Middellandse Zeegebied kleinere deelpopulaties. Momenteel leeft de soort uitsluitend nog in enkele rivieren in

Spanje, Portugal en Frankrijk. De grootste populaties bevinden zich in de Gironde en in het estuarium van de Garonne en de Dordogne (GGD)-systeem. Sinds 2003 is de populatie daar echter fors aan het afnemen. Gelukkig zijn er nog wel voldoende ouderdieren om voldoende eitjes en larven te produceren voor uitzetprogramma's in de Rijn.

Oorspronkelijk doel

Het herintroductieprogramma had als oorspronkelijke doel de elft terug te brengen in de Rijn. Met jaarlijks enkele honderden terugkerende elften lijkt dit doel gehaald. Toch is nog niet duidelijk of de populatie levensvatbaar is en voor voldoende nakomelingen kan zorgen. De projectpartners doen momenteel onderzoek naar de opgroeiomstandigheden van de larven, waarbij ze kijken naar de opgroeilocaties van de larven, het aanwezige voedselaanbod en de afstamming van de gevangen vissen. Dit kunnen jonge, naar zee trekkende elften zijn die worden gevangen in de ankerkuilvisserij (GBRA-project) of gevangen dan wel dood gevonden ouderdieren (elften sterven na de paai).

Van alle ouderdieren in de kwekerij in Frankrijk is een genetisch paspoort beschikbaar. Door dit paspoort te vergelijken met het paspoort van de gevangen wilde vissen, is een match te maken ('parental assignment'). Is die match er niet, dan zijn de vissen afkomstig van natuurlijke paai. Als het percentage dieren met onbekende afstamming hoog genoeg is (>70-80 procent), kunnen de uitzettingen van larven stoppen. Projectleider Andreas Schabert van het Rheinischer Fischereiverband verwacht nog vijf tot tien jaar door te moeten gaan met het uitzetten van minimaal 1 tot 1,5 miljoen

De elft is tegenwoordig een bedreigde, zeldzame riviertrekvis.

Elftlarven vlak voordat ze worden uitgezet.

larven per jaar. Zo denkt hij een zelfstandige populatie elften in de Rijn op te kunnen bouwen. Verder worden de specifieke paaigebieden van de elft in kaart gebracht met de inzet van voice-recorders langs de rivier. De elft spat tijdens de paai met de staart luidruchtig op het water, waarbij ze in kringetjes rondzwemmen, gedrag dat ze bij voorkeur in het holst van de nacht vertonen. Paailocaties van de nieuwe lichte van volwassen elften zijn onder andere gevonden bij een eiland in de Rijn bij Düsseldorf en in de monding van de Main in de Rijn.

Gehoorsteentjes

Voor het onderzoek worden ook de gehoorsteentjes (otolieten) van elften geanalyseerd, met als resultaat belangrijke informatie over de herkomst en de verspreiding van de vissen. Exemplaren uit de kwekerij

hebben namelijk een kleurmerk op de gehoorsteentjes. Elfte die op natuurlijke wijze hebben gepaaid hebben geen kleurmerk. In deze gehoorsteentjes worden ook continue groeiringen gevormd. Deze bevatten specifieke kenmerken van verhoudingen tussen elementen zoals barium, calcium, magnesium, strontium en eventuele isotopen daarvan. Deze elementen zijn een afspiegeling van het milieu waarin de vis zich bevindt. Door ook watermonsters langs de rivier te nemen, zijn de resultaten van de analyse van de gehoorsteentjes te vergelijken met de waarden in de rivieren. Zo kan het opgroeigebied van de larven worden vastgesteld en zijn in specifieke gebieden beschermingsmaatregelen te nemen. Eind 2021 stopt het huidige project, maar de projectpartners zijn al bezig om het vier jaar durende vervolgproject op te starten. ■

Ga voor meer informatie over het elft-project naar www.maifischprojekt.de

Van links naar rechts: Bram Houden, Andreas Scharbert en Niels Brevé zetten de eerste elft-larven uit in de Waal.

